

Monika Ostrowska

Towarzystwo Strzeleckie "Bractwo Kurkowe"

Bezpieczeństwo : teoria i praktyka : czasopismo Krakowskiej Szkoły Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego 8/2, 121-125

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Monika Ostrowska*

Towarzystwo Strzeleckie „Bractwo Kurkowe”

Wprowadzenie

W ostatnich latach można odnotować znaczący wzrost liczby instytucji non profit w Polsce. Renesans aktywności społecznej stanowił z jednej strony rezultat wspomnianych przemian ustrojowych, z drugiej zaś efekt nowych rozwiązań prawnych, które stworzyły korzystniejsze niż poprzednio warunki rozwoju tego typu organizacji. Jedną z przyczyn dynamicznego wzrostu tego sektora jest również duże zapotrzebowanie społeczne, na przykład ze strony bezrobotnych, jak również spadek zaufania do instytucji publicznych, niebędących w stanie zaspokoić wszystkich potrzeb.

Jednym z trzech filarów społeczeństwa obywatelskiego jest sektor pozarządowy, zwany trzecim sektorem, sektorem niezależnym, niedochodowym, dobrowolnym lub dobroczynnym. W polskiej tradycji używano najczęściej pojęcia społeczny na określenie charakterystycznej dla sektora aktywności i solidaryzmu na rzecz rozwiązywania problemów i kwestii społecznych. Niekiedy również stosowano nazwy – sektor instytucji społecznie użytecznych lub sektor pożytku publicznego¹. Najogólniej rzecz ujmując, rola i zadania trzeciego sektora sprowadzają się do zaspokojenia tych potrzeb społecznych, których inne sektory nie chcą lub nie mogą zaspokoić.

Działalność dzisiejszych organizacji pozarządowych w sferze pomocy społecznej jest kontynuacją działalności filantropijnej i dobroczynnej wieków średnich i okresów późniejszych. Śledząc historię ofiarności społeczeństwa polskiego, można wyciągnąć wniosek, że instytucjonalizację pomocy społecznej realizowaną przez państwo zdecydowanie wyprzedziły organizacje społeczne i ofiarność prywatna, które spontanicznie na przestrzeni wieków odpowiadały na aktualnie pojawiające się problemy².

* Doktor habilitowany, profesor nadzwyczajny, Wydział Nauk o Bezpieczeństwie Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

¹ D. Trawkowska, *Portret współczesnego pracownika socjalnego*, Katowice 2006, s. 51.

² *Koncepcje i praktyka działania społecznego w pracy socjalnej*, red. E. Kantorowicz, Olsztyn 2011, s. 128.

Poniżej przedstawiono historię i działalność Towarzystwa Strzeleckiego „Bractwo Kurkowe” oraz inicjatywy, które podejmuje w ramach pracy społecznej w Krakowie i Małopolsce.

Z kart historii

Chwili powstania Krakowskiego Bractwa Kurkowego nie utrwalił żaden znany nam dokument, ale wszystkie przesłanki historyczne wskazują, że początek funkcjonowania tej organizacji przypada na okres, gdy miasto mogło się już poszczycić przynajmniej zaczątkiem fortyfikacji, tj. zapewne najwcześniej na koniec XIII wieku, jest ona zatem powiązana z historią Krakowa, już od samych początków jego lokacji na prawie magdeburskim³.

Za metrykę miasta Krakowa, tak jak i bractwa w sensie formalnoprawnym uznaje się akt jego lokacji, wystawiony 5 czerwca 1257 roku przez księcia Bolesława Wstydliwego. Wystawca dokumentu określił w nim powinności i prawa krakowian, stwarzając w ten sposób warunki do ukształtowania się gminy miejskiej według wzorców prawa magdeburskiego, ale bez wzmianki o obwarowaniach miasta⁴. Trzydzieści lat później w 1285 roku zgodę na to, by zostało opasane murem obronnym, w nagrodę za wierność mieszczan i ich pomoc w stłumieniu buntu możnowładztwa, udzielił krakowianom następca Bolesława Wstydliwego na tronie krakowskim książę Leszek Czarny (pom. 1240 a 1242–1288).

Z chwilą powstania obronności obowiązek dbałości o ich utrzymanie i obronę spoczął na samych mieszczanach. Temu celowi służyć miała ponadcechowa organizacja paramilitarna, podległa władzom miasta, do której przynależność była dla członków cechów obligatoryjna. Organizacją tą było Bractwo Kurkowe, zwane też Towarzystwem Strzeleckim, Konfraternią Strzelców, Szkołą Strzelecką lub Rycerską, a po łacinie określane jako *Schola lalculatoriae* lub *Societas lalculatorum*.

Pośrednio informacji o istnieniu tego typu organizacji dostarcza zachowany tzw. wielki przywilej dla Krakowa, wystawiony przez króla Kazimierza Wielkiego 7 grudnia 1358 roku. Władca, określając rozmaite powinności mieszczan, m.in. wyraźnie zalecił, aby w razie oblężenia Krakowa przez nieprzyjaciela „(...) Wszyscy posiadający domy w mieście niech będą zobowiązani do jego obrony”.

Władze miasta starały się stosować różnorodne formy zachęty do udziału w strzeleckich ćwiczeniach. Służyło temu w sposób naturalny przejmowanie wzorców i zwyczajów z powodzeniem stosowanych w bractwach zachodnioeuropejskich, skąd zresztą – wraz z recepcją prawa magdeburskiego – sama idea bractw kurkowych przeszczepiona została na polski grunt. Działania te wspierali także władcy Polski, widząc w nich skuteczny sposób na podnoszenie poziomu obronności miast.

Srebrny kur od 1565 roku funkcjonuje jako symbol Krakowskiego Bractwa Kurkowego podarowanego przez Samorząd Miasta Krakowa⁵.

³ T. Wroński, *Krakowskie Towarzystwo Strzeleckie Bractwo Kurkowe*, Kraków 1984, s. 7.

⁴ G. Lichończak-Nurek, *Dzieje Krakowskiego Bractwa Kurkowego. Od powstania po kres I Rzeczypospolitej*, [w:] *Kraków i jego Bractwo Kurkowe przez 750 lat*, G. Lichończyk-Nurek, M. Satała, Kraków 2007, s. 10.

⁵ A. Grabowski, *Bractwo Kurkowe w dawnym Krakowie*, Kraków 2009, s. 40–42.

Fot. 1. Srebrny kur

Źródło: zbiory własne Towarzystwa Strzeleckiego „Bractwo Kurkowe”.

Fot. 2. Budynek Celestatu, siedziba Bractwa Kurkowego, obecnie mieści się w nim oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa gromadzący pamiątki związane z bractwem (jest to jedyne na świecie muzeum Bractwa Kurkowego)

Źródło: zbiory własne Towarzystwa Strzeleckiego „Bractwo Kurkowe”.

21 czerwca 1837 roku Towarzystwo Strzeleckie nabyło na własność od Maurycego Samelsohna rozległy ogród na przedmieściu Wesola, potocznie zwany Ogrodem Steinkellerowskim, a leżący stosunkowo blisko pierwotnego Celestatu. Już wkrótce krakowianie zaczęli to miejsce nazywać Ogrodem Strzeleckim. Termin uroczystego oddania

obiekty do użytku to 15 października 1837 roku. Wówczas z udziałem przedstawicieli władz Wolnego Miasta Krakowa i reprezentantów zaborczych dworów dokonano „instalacji strzelnicy na Wesołej” – jak określono ów moment na tarczy, do której oddali pamiątkowe strzały goście honorowi uroczystości. O dodatkowych jego walorach stanowił fakt, że nowy Celestat był pierwszą w Krakowie budowlą wzniesioną w stylu neogotyku angielskiego.

Współczesna działalność Bractwa Kurkowego

Towarzystwo nadal prowadzi szeroką działalność społeczną, charytatywną i religijną, współfinansując wiele przedsięwzięć związanych zarówno z duchem religijnym, filantropijnym, jak i patriotycznym i kulturalnym. Charakter działalności, który przez poprzednie stulecia skupiał się bardziej na wydzwiku patriotycznej walki o niepodległość przeszedł w walkę o kulturę i tradycję, a także propagowanie ducha religijności i braterskiego, społecznego wsparcia potrzebujących i ubogich. Przykład działalności socjalnej, nastawionej na wsparcie ubogich i potrzebujących Towarzystwo wykażało, angażując się m.in. w pomoc w prowadzeniu Schroniska dla Niepełnosprawnych w Radwanowicach, należącego do Fundacji św. Brata Alberta. Ponadto dzięki środkom zebranych wśród braci oraz dzięki składkom zagranicznych bractw stowarzyszonych w EGS (Europejska Federacja Historycznych Towarzystw Strzeleckich) wybudowano w Radwanowicach Dom Przyjaciół, a w 2004 roku wyposażono jeden ze starszych budynków w windę, która pozwoli na korzystanie przez niepełnosprawnych ze wszystkich czterech kondygnacji.

Obecnie działalność Towarzystwa Strzeleckiego „Bractwo Kurkowe” w Krakowie skupia się wokół następujących obszarów przydatnych dla społeczeństwa i pracy socjalnej:

- Patronaty nad szkołami (Szkoła Podstawowa im. Krakowskiego Bractwa Kurkowego nr 38 w Krakowie⁶, Zespół Szkół Zawodowych w Niepołomicach im. Krakowskiego Bractwa Kurkowego⁷);
- Organizowanie aukcji charytatywnych i innych spotkań o podobnym charakterze:
 - Królewski – Marszałkowski Bal Kurkowy na rzecz Fundacji im. Brata Alberta. Aukcja odbywa się na rzecz dzieci niepełnosprawnych podczas Balu Krakowskiego Bractwa Kurkowego odbywającego się w styczniu każdego roku⁸. Bal organizowany jest corocznie od 1998 roku,
 - Strzelanie do tarczy charytatywnej. Aukcja odbywa się na rzecz Szkoły Podstawowej im. Krakowskiego Bractwa Kurkowego nr 38 w Krakowie. Strzelania odbywają się w maju podczas strzelania o godność Króla Kurkowego i we wrześniu podczas Strzelania Jesiennego,

⁶ Uchwała nr XV/138/95 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 kwietnia 1995 roku w sprawie nadania patrona Szkole Podstawowej nr 38 w Krakowie.

⁷ Uchwała nr 54 Rady Miejskiej w Niepołomicach o objęciu patronatu przez „Bractwo Kurkowe” nad Zespołem Szkół Zawodowych w Niepołomicach.

⁸ Tradycja Balu Królewskiego sięga średniowiecza. Wówczas aktualnie panujący Król Kurkowy zobowiązany był do wydania balu. Uczestniczyli w nim obywatele Grodu Kraka, jak również panujący królowie.

- Organizacja i sponsorowanie finału konkursu o tytuł Dziecięcego Króla Kurkowego odbywającego się w Parku Strzeleckim w Krakowie⁹. Konkurs przewidziany jest dla uczniów szkół podstawowych, którzy muszą wykazać się wiedzą na temat historii krakowskiego Bractwa Kurkowego. W ciągu roku organizatorem konkursu jest Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, oddział Celestat,
- Wsparcie organizacji działających na rzecz ludzi potrzebujących (Fundacja im. brata Alberta w Radwanowicach – schronisko dla niepełnosprawnych oraz hospicjum św. Łukasza w Krakowie);
- Krakowskie Bractwo Kurkowe jest także fundatorem 10 sztandarów wojskowych oraz 2 szkolnych. Pierwszym sztandarem, jaki Bractwo ufundowało dla jednostki wojskowej, był znak bojowy 16 batalionu powietrzno-desantowego. Na jednym z płatów tego sztandaru widnieje srebrny kur, symbol Bractwa Kurkowego¹⁰;
- Organizacja wyjazdów propagujących kulturę patriotyczną i chrześcijańską: Każdorazowo nowo obrany Król Kurkowy organizuje wyjazdy pielgrzymkowo-patriotyczne do Polonii Świata i znanych sanktuariów, np. Wilno, Lwów, Lourdes, Fatima, La Compostella, Waszyngton, Nowy Jork, Meksyk, Częstochowa w Australii itp.¹¹

Podsumowanie

Bractwo Kurkowe to organizacja, która stoi na straży kultury, patriotyzmu i religijności. Swoje działania skupiają na kultywowaniu tradycji strzeleckiej i historii z nią związanej, a także na pielęgnowaniu wartości społecznych, rozwijaniu więzi towarzyskich braci, rodzin i sympatyków, biorących udział we wszelkich uroczystościach i zawodach, w jakich uczestniczą bracia kurkowi. Przez udział w licznych uroczystościach w Krakowie i w kraju, a także za granicą, zachęcają społeczeństwo do pielęgnacji religijno-patriotycznych wartości, na których opiera się tradycja naszego społeczeństwa i naszej ojczyzny. Swoją działalność skupiają również na innych nowatorskich formach niesienia pomocy i wsparcia. Nie jest im obca filantropia i charytatywne ofiary oraz gesty, dbałość o kulturę i sztukę. Pielęgnują i szerzą chrześcijańskie wartości i tradycje, czego przykładem były silne więzi z błogosławionym Janem Pawłem II. Bracia Kurkowi wspierają społeczeństwo swoim hartem i gorliwością. Są aktywni we wszystkich dużych uroczystościach kulturalnych Krakowa, dodając im barwnego i historycznego kolorytu.

⁹ Konkurs organizowany jest z okazji Dnia Dziecka.

¹⁰ Wywiad z prof. dr. hab. Czesławem Dźwigajem.

¹¹ *Ibidem*.